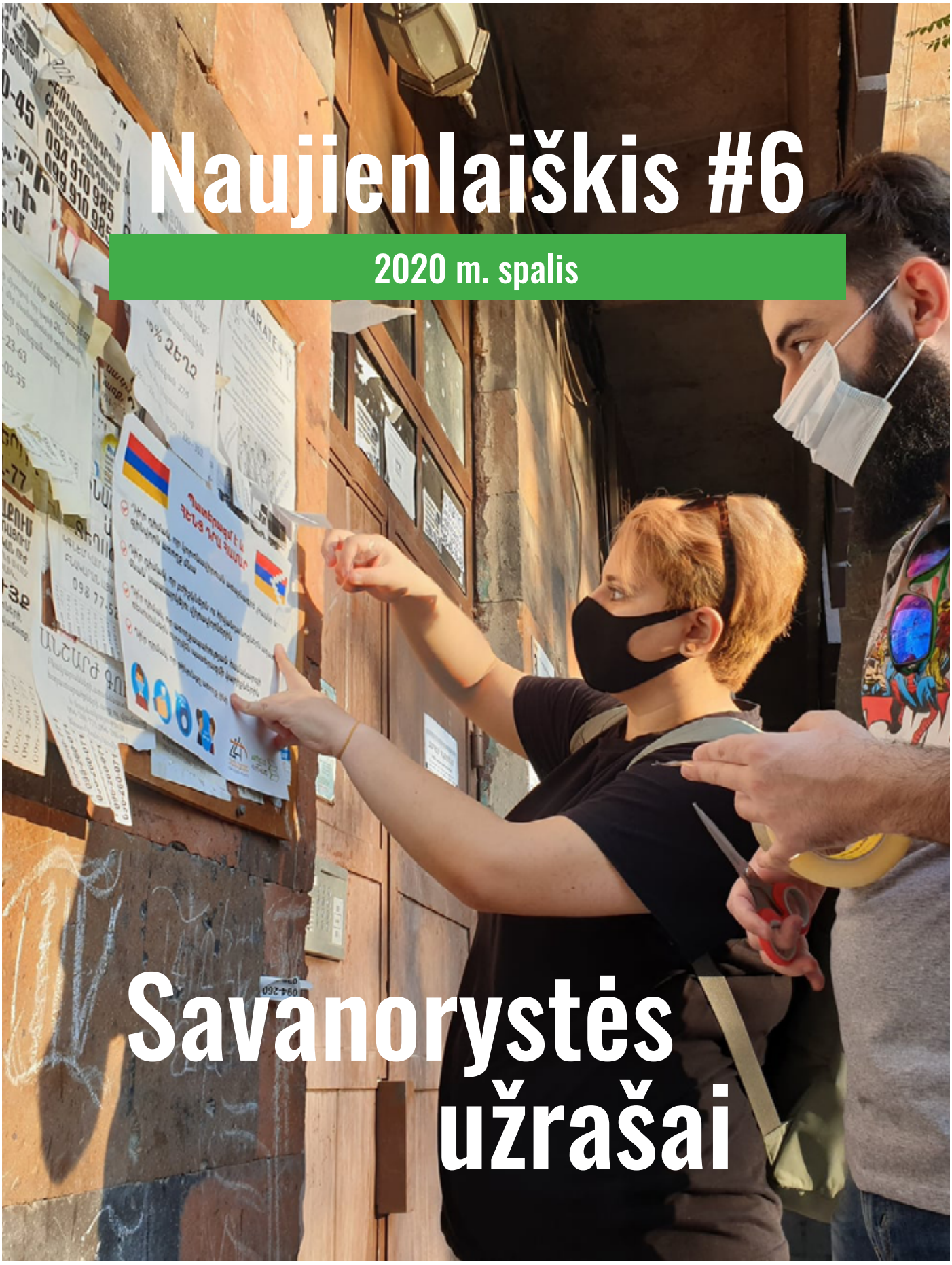
Naujienlaiškis #6

2020 m. spalis

Savanorystės užrašai

Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma

Parengė:

© Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma / Lithuanian NGDO Platform

Kontaktas: Justina Kaluinaitė, justina@vbplatforma.org

Viršelyje panaudota nuotrauka: Solution HUB, Armėnija / Stasys Vaitonis

Naujienlaiškis parengtas „DVT2030“ (Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis) ir „EU AID Volunteers – Volunteering for Humanity” (projektas finansuojamas Europos Komisijos EU Aid Volunteers (DG ECHO)) lėšomis. LR užsienio reikalų ministerijos ir Europos Komisijos parama šiam leidiniui nereiškia pritarimo turiniui, už kurį atsakingi tik jo autoriai. LR užsienio reikalų ministerija ir Europos Komisija negali būti laikomi atsakingi už leidinyje pateikiamos informacijos naudojimą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽSIENIO REIKALŲ
MINISTERIJA

LIETUVOS VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS

VOLUNTEERING
for humanity

EU Aid Volunteers
We Care, We Act

Pilietinė erdvė talpina žinias, patirtis, idėjas, norą dalytis su kitais, bendradarbiauti. Būtent šios erdvės veikiami žmonės iškeliauja svetur savanoriauti, stažuotis, dalyvauti mainuose, asmenine iniciatyva imtis įvairiausių veiklų. Akivaizdu, kad vieno žmogaus patirtys, požiūrio taškas, pasirinkti akcentai yra asmeninės refleksijos; tai nėra viena vienintelė neginčijama tiesa apie konkretų kraštą. Juk dviem ar trim paragrafais negalima perteikti visiškai pilno Lietuvos vaizdo – tas pats galioja ir Nepalui ar Ganai. Tai, ką pasiimame savanorystės ar stažuotės užsienyje metu, atspindi ne visas realybes, o tik dalį jų, tad vieną joje egzistuojantį aspektą taikyti visai šaliai, neva yra tik taip ir ne kitaip, net neverta – verčiau smalsiai atsiverti pasaulio įvairovės grožiui.

Justina Kaluinaitė
Vystomojo bendradarbiavimo platforma

4 *Dideli paprastų žmonių darbai: istorija apie tai, kaip virš liūdno likimo miesto patekėjo saulė*

7 *Apie šampano dėžes, kurias užpildo humanitarinis turinys*

9 *Prie armėnų jūros gyvenantis Edvardas savanoriaujant Lietuvoje atliko neįprastą misiją*

11 *Lietuviška dokumentika: apie ką svajoja Nepalas*

13 *Vieta, kur skleidžiasi kultūrinės emocijos arba grojanti ir piešianti Sevano arbatinė, kuria niekas netikėjo*

17 *Kaip kalbėti apie mirusiuosius: lietuviška kino dokumentika Kenijoje*

Vystomojo
Bendradarbiavimo
Platforma

Dideli paprastų žmonių darbai: istorija apie tai, kaip virš liūdno likimo miesto patekėjo saulė

Stasys Vaitonis iš Giumri (Armėnija)

Publikuota: 15min.lt, 2020 spalio 25 d.

„Aregak“ nuotr. / Sarah

Giumri, antrasis Armėnijos miestas, įsikūręs šalies šiaurėje, visai greta sienos su Turkija. Šį miestą vyresnė karta prisimena kaip vietą, kurią prieš daugiau kaip tris dešimtmečius nusiaubė pragaištingas žemės drebėjimas. Sutartu laiku įeinu į kavinukę, kurios pavadinimas tiesiogine to žodžio prasme yra labai šiltas – „Aregak“ (armėniškai – „mažoji saulė“). Čia darbuojasi protinę ir fizinę negalią turintys jaunuoliai. Po kelių minučių pasirodo besišypsanti Sarah Stites, labiau panaši į lietuvę nei armėnę. Sarah – socialinio verslo modelį taikančios kepyklėlės ir kavinės „Aregak“ bei to paties pavadinimo vaikų su negalia dienos centro atstovė. O mano pirmasis klausimas Sarah – visai nekuklus: ar ji armėnė?..

„Esu ketvirtadaliu armėnė, – nusijuokia Sarah. Jos senelis buvo armėnas. O senelio tėvai, Sarah proseneliai, paliko Vakarų Armėniją (dabartinę rytinę Turkiją – red. past.) prieš pat armėnų genocidą praėjusio amžiaus pradžioje ir pasitraukė į JAV. Sarah senelis jau gimė už Atlanto, tačiau jo gyvo merginai pamatyti neteko.

Pati Sarah prieš atvykdamas čia dirbo žurnaliste Vašingtone ir jai teko rengti straipsnį apie pasaulio požiūrį į armėnų genocidą, dalinį jo neigimą ir nenorą pripažinti šio istorinio fakto. Taip ji susipažino su gausia Amerikos armėnų diaspora, pradėjo domėtis savo giminės istorija ir gavo kvietimą atvykti į Armėniją savanoriauti pagal specialią programą, skirtą jauniems žmonėms, turintiems armėniškų šaknų.

Sarah pasiryžo žengti šį žingsnį ir prieš pustrečių metų paliko JAV. Jauna moteris į Armėniją atvyko kaip tik tada, kai šalis išgyveno revoliuciją ir taikų valdžios perėmimą. „Tai buvo ypatingas metas, euforijos metas. Patekau tiesiai į ilgai lauktos transformacijos sūkurį“, – prisimena Sarah. Atvykusi į Armėniją ji buvo tiesiog paprasta amerikietė, kalbanti tik angliškai, nė žodžio armėniškai ar rusiškai. Dar prieš išvykdama ji bandė mokytis armėnų kalbos, susipažino su specifine abėcėle. Tačiau, kaip sako pati Sarah, armėnų kalba tuomet atrodė „kažkas neįmanomo“.

Atvykus į Jerevaną jai pasakė: jei nori pažinti tikrąją Armėniją, nepasilik sostinėje. Taip Sarah atsidūrė Giumri.

Ji visuomet savanoriavo, priklausė vietos bažnyčios bendruomenei ir nuo paauglystės turėjo patirties darbo vaikų su negalia srityje. Taip ji tapo negalią turinčių vaikų dienos centro „Emili Aregak“ („Emilio mažoji saulė“ – red. past.) savanore, vėliau gavo pasiūlymą tapti šios įstaigos ir socialinės kavinukės komunikacijos ir lėšų aukojimo koordinatore. Dabar Sarah puikiai šneka protėvių kalba, gerai jaučiasi Giumri ir mato didžiulę savo veiklos prasmę.

Debesis prasklaidžiusi mažoji saulė

Vaikų su negalia dienos centro idėja kilo prieš keliolika metų. Kelių entuziastų grupė, susijusi su negalią turinčių žmonių terapija, vietos bažnyčia, taip pat „Caritas“ organizacija (beje, šios didelės tarptautinės organizacijos Armėnijos padalinio centrinė būstinė įsikūrusi ne sostinėje, o būtent Giumri) matė, kad mieste jaučiamas didelis poreikis kurti kažką panašaus į dienos centrą. Sudėtingą situaciją, pasak Sarah, šiame regione nulėmė ilgus metus vyravusi prasta besilaukiančių moterų medicininė priežiūra ir tyrimų trūkumas. Tai lėmė didelį vaikų, pavyzdžiui, turinčių cerebrinį paralyžių, gimstamumą.

Beje, dabar vaikštant po Giumri, į akis krinta bent jau centrinėje miesto dalyje įrengti neįgaliesiems skirti užvažiavimai ant šaligatvių. Po stipraus visą miestą sugriovusio žemės drebėjimo 1988-aisiais, Giumri gatvėse galima sutikti daug stiprius sužalojimus patyrusių, galūnių netekusių ir savarankiškai judėti negalinčių žmonių.

Taigi, tuo metu, kai grupė entuziastų svarstė šią idėją, vaikai ir jaunuoliai su negalia buvo visiškoje socialinėje atskirtyje, neturintys jokių tobulėjimo ir net judėjimo kalvotame mieste galimybių. Kartu su savo vaikais savotiškais įkaitais daugybę metų buvo ir tėvai, negalintys palikti jų vienų, susiduriantys su sunkumais darbe ir psichologinės pagalbos trūkumu.

„Emili Aregak“ dienos centro įkūrėjais tapo filantropas iš Austrijos Emil Nachbaur, paaukojęs pusę milijono eurų, taip pat „Caritas“ organizacija. Būtent E. Nachbaur, kuris pats turi judėjimo negalią, garbei centro pavadinime atsirado jo vardas.

„Aregak“ nuotr./Mikayel, Grisha, Hovo

Dienos centras tapo išsigelbėjimu ne tik vaikams, bet ir jų šeimoms. Atvėręs duris 2008 metais centras tapo tikru šviesuliu pastarųjų dešimtmečių negandų paženklintame mieste. Paskui prasidėjo naujo modernaus centro statyba. Naujasis centras iškilo 2015 metais.

Įsikūręs pačiame miesto pakraštyje – su gražia pieva, obelimis, specialiai judėjimo negalią turintiems pritaikytu taku ir atsiveriančiais nuostabiais kalnų vaizdais – centras nuo pat pradžių niūrioje aplinkoje išsiskyrė viskuo: modernia medine skandinaviško stiliaus architektūra, funkcionalumu, nekalbant apie požiūrį ir kokybę. Teritorija aplink centrą taip pat atvira visuomenei. Kartu su neįgaliaisiais minėtu taku gali vaikščioti miestiečiai, mamos ar tėčiai su vaikiškais vežimėliais. Pasak Sarah, tokia atvirumo koncepcija demonstruoja integralumą ir norą negalią turinčius žmones priartinti prie visuomenės.

„Aregak“ nuotr./Mikayel

Visuomenės stereotipus laužanti vieta

Mikayel yra vienas iš „Aregak“ kavinės ir kepyklėlės darbuotojų, vaikų dienos centrą pradėjęs lankyti būdamas dešimties. Dabar jis – jaunas vyras, turintis profesiją, uždirbantis pinigus ir besididžiuojantis savimi. O pradžia buvo negailestinga. Vaikinui patikdavo būti virtuvėje, matyti gaminamą maistą, tačiau kai jis panoro mokytis šios profesijos, nė viena miesto kavinių nenorėjo priimti praktikai protinę negalią turinčio jaunuolio. Mikayel darbavosi pačiame dienos centre, padėjo virtuvėje. Ir tai, pasak Sarah, buvo ženklas, kad reikia kažką daryti.

„Matydami, kaip Mikayel sukasi virtuvėje, centro kolegos buvo sužavėti. Taip gimė socialinio verslo idėja, kad reikia atidaryti kepyklėlę ir kavinukę, kur būtų galima įdarbinti jaunuolius su negalia, įgalinti juos dirbti kepėjais, kasininkais, padavėjais, valytojais“, – pasakoja Sarah.

Vienas iš tikslinių Europos Sąjungos finansuojamų projektų leido įgyvendinti šią idėją ir taip Giumri atsirado socialinio verslo modelį taikanti vieta. Kepyklėlėje ir kavinukėje vietą rado ne tik jaunuoliai, bet ir jų mamos, turinčios užslėptų talentų, kuriems pasireikšti anksčiau tiesiog nebuvo galimybių.

Dabar čia darbuojasi kiek mažiau nei dvidešimt dauno sindromą, cerebrinį paralyžių, klausos negalią turinčių jaunų žmonių, taip pat kelios mamos. Negalią turintiems darbuotojams sudarytas lengvesnis ir lankstesnis darbo grafikas, kad šie galėtų tinkamai pailsėti ir nepervargtų. Kai kurie iš negalią turinčių jaunuolių šiuo metu yra

vieninteliai savo šeimos maitintojai, nes Giumri yra didelė bedarbystė arba tėvai yra vyresnio pensinio amžiaus.

Sarah neslepia, kad visuomenės požiūris į neįprastą socialinio verslo modelį buvo nevienareikšmiškas. „Armėnijos visuomenė yra pakankamai konservatyvi ir ta stigma apie kitokius žmones vis dar jaučiama. Todėl vienas iš kepyklėlės atidarymo tikslų buvo ne tik įdarbinimo galimybė žmonėms su negalia, tačiau ir visuomenės požiūrio transformacija. Kai lankytojai mato profesionaliai suteikiamas paslaugas, puikų aptarnavimą ir darbuotojų šypsenas, požiūris pasikeičia, jie būna maloniai nustebę“, – teigia Sarah.

Kokybė – neatsiejama šio verslo dalis. „Visa tai ne apie labdarą, kad žmonės ateitų ir iš gailesčio nusipirktų apsvilusios duonos“, – sako Sarah. Išties, pasirinkimas ir įvairovė čia labai didelis, o naudojamų ingredientų kokybė – aukščiausio lygio. Komentarai Feisbuke, kelionių platformoje „Trip Advisor“ ir kituose kanaluose kalba patys už save. Patvirtinu: paragauti kepiniai su figomis ir baklava kartu su aromatizuota šalta kava tiesiog tirpo burnoje!

Sarah sako, kad dabar jos svajonė – šį socialinį verslo modelį plėsti. Ji nori, kad geras pavyzdys užkrėstų ir atsirastų daugiau tokių vietų, kad galimybę tai daryti įgytų kuo daugiau kitų jaunų žmonių, turinčių negalią. Taip pat ji norėtų suorganizuoti tyrimą ir apklausą, kuri leistų paanalizuoti, kaip keičiasi visuomenės požiūris.

„Aregak“ nuotr./„Aregak“ kavinė

Koronaviruso periodo sprendimai

Koronaviruso pandemija stipriai palietė ir Armėniją. Atėjus šių metų pavasariui ir paskelbus karantiną viskas buvo uždaryta. „Aregak“ kolektyvas sprendė dilemą: ką daryti?

„Koronavirusas galėjo stipriai viskam pakenkti. Tačiau mes radome išeitį! Per krizę, kai kavinė neveikė, mūsų darbuotojai tiesiog kepė paprastą duoną, kuri buvo tiekiama sunkiau besiverčiantiems miestiečiams. Išsaugoti darbo vietas ir dar prisidėti prie pažeidžiamų žmonių gerovės mums padėjo tarptautinio verslo parama ir vietinių suaukotos lėšos“, – teigia Sarah.

Šį socialinį projektą „Aregak“ kūrėjai pavadino „Mūsų kasdienine duona“. Duona buvo dalijama pažeidžiamiems miesto gyventojams: seneliams, ligoniams, žmonėms su negalia. Šis darbas tęsiamas iki šiol, t. y. jau beveik pusę metų. Dabar pagalbos gavėjai yra ir pabėgėliai iš Kalnų Karabacho. Jiems taip pat kepama skani šviežia duona.

Per pandemiją organizuotos lėšų rinkimo kampanijos metu surinkta daugiau nei 25 000 eurų. Vietos mastu tai yra didžiulė suma, už kurią galima padaryti labai daug. O minčių ir idėjų „Aregak“ bendruomenė niekada nepritrūksta.

Stasio Vaitonio nuotr./Dienos centras

Apie šampano dėžes, kurias užpildo humanitarinis turinys

Stasys Vaitonis iš Jerevano / Spalis, 2020

Publikuota: 15min.lt, 2020 spalio 19 d.

S.Vaitonio nuotr. / Labdaros rūšiavimas Armėnijoje

Į labdarai skirtus drabužius rūšiuojančių savanorių kambarį iš ankšto koridoriaus įskrieja naujai suklijuota ir pakavimui paruošta dėžė. Pavymui skriejančiai dėžei energinga vyresnio amžiaus moteris kažką linksmai šūkteli. Tai – Karine Avanian, kitų savanorių vadinama tiesiog Kara – šešiasdešimtmetė trumpaplaukė, nepaprastai charizmatiška savanorė, turinti JAV pilietybę (Armėnija leidžia turėti dvigubą pilietybę, nes milijonai armėnų gyvena išeivijoje – aut. past.) ir nemažai metų praleidusi už Atlanto. Dabar ji čia, Jerevane, Armėnijos sostinėje. Kara nepailstamai vadovauja savanorių paradui, įkvepia kitus savo šmaikščiais juokeliais, kartais išsitraukia telefoną, pafilmuoja ir patalpina savo Facebook'o paskyroje.

Visos dėžės – armėniško putojančio vyno, čia nekukliai vadinamo tiesiog šampanu. Į jas tvarkingai sugula kruopščiai surūšiuoti drabužiai: skirtingo amžiaus vaikams, kūdikiams, moterims, vyrams. Specialiai atrenkami rūbai ir besilaukiančioms moterims, seneliams. Drabužiai jau artimiausiu metu pasieks civilius gyventojus, nukentėjusius Kalnų Karabache, armėnų vadinamame Arcache.

Drabužius rūšiuojantys savanoriai pastebi, kad beveik absoliučiai visi paprastų žmonių paaukoti rūbai yra švarūs, kvepiantys skalbimo milteliais, kai kurie – naujutėlaičiai, su etiketėmis.

Drabužius rūšiuojanti Kara staiga stabteli ir įdėmiai apžiūri vieną iš šimtų per rankas einančių rūbų. „Turkiškas...“, – burbteli ji ir nuneša megztinį į specialią dėžę, ant kurios priklijuotas perbrauktas užrašas „No Turkey“. Emocijos ir skambūs pareiškimai priešingų pusių atžvilgiu yra neatsiejama pastarųjų savaičių dalis.

Kara kviečia savanorius atsikvėpti: pietūs! Jaukiame visuomeninių pilietinių iniciatyvų klubo „Article 3 Club“ kiemelyje savanoriams užsakytos picos ir saldumynai.

Kol visi užkandžiauja, į šalį pasivedu vieną tylią savanorę, į kurią atkreipiau dėmesį, nes su kitais bendravo rusiškai. Tai Julia Kislev – išeivė iš Izraelio, tačiau jau keletą metų gyvenanti Jerevane. Julia ir jos vyras – menininkų šeima. Pati Julia kilusi iš Krymo, tačiau po 90-ųjų pasitraukė į Izraelį, Tel Avivą.

Julia, kaip atsidūrėte Armėnijoje?

Jerevane gyvenu jau ketverius metus. Mano vyras – aktorius, dirba teatre. Jis vietinis, neįsivaizduoja savęs gyvenančio kitur. Pagal profesiją esu dailininkė iliustratorė, o atvykusi čia pradėjau dirbti gide. Kaip tik man čia įsikūrus atidarė tiesioginį reisą iš Tel Avivo, atvykdavo daug žydų turistų. Taip tęsėsi tris sezonus, viskas buvo labai gerai, kol šiemet neprasidėjo pandemija, o štai dabar ir suirutė Karabache...

Štai sėdime čia, šioje neabejingos pilietinės visuomenės būstinėje, kur vykdomos įvairios humanitarinės veiklos. Kaip čia atsidūrėte?

Karine – gera mano bičiulė. Patekau čia būtent per ją. Savanorystė man niekada nebuvo svetima, o ypač dabar. Tiesiog per sunku sėdėti namuose, nieko neveikti ir kasdien sekti tas siaubingas naujienas, atkeliaujančias iš fronto. Tai slegia, o atėjusi čia tarsi užsimirštu. Čia labai gera darbinė atmosfera, daug savanorių. Smagu gerai padirbėti, išsikrauti, pabendrauti su kitais.

Jaučiatės tapusi bendruomenės dalimi?

Žinote, kartais susimąstau: o ką mes, paprasti didelio miesto gyventojai, daugiau galime padaryti? Kažkur ten aukštai kažkokie „dėdulės“ juk viską nusprendžia už mus. O mes galime tik spontaniškai reaguoti padėdami paprastiems žmonėms, kurie labiausiai ir kenčia. Be abejo, mano asmeninė situacija nėra kažkuo ypatinga. Esu čia, Jerevane, man negresia fizinis pavojus, neturiu artimųjų ten, Karabache. Bet tai nereiškia, kad negaliu prisidėti ir savanoriauti, kad man tai nerūpi.

S.Vaitonio nuotr. / Labdaros rūšiavimas Armėnijoje

Kiti savanoriai čia praleidžia ištisas dienas. Aš kiek mažiau, tačiau taip pat stengiuosi kada galėdama užbėgti ir prisidėti. Nenoriu to vadinti kažkokiu altruizmu ar pasiaukojimu. Tiesiog tai yra natūrali žmogiška reakcija.

Dėkoju už pokalbį.

Dienos pabaigoje Kara įvertina atrinktų, supakuotų ir pagal lytį bei dydį surūšiuotų drabužių dėžių kalną. „Per kelias valandas atlikome dienos normą. Labai produktyvus darbas, šaunuoliai!“, – entuziastingai įvertina Kara. Ji pati daugiausiai sukasi koridoriuje, kur pakuojamos ir rūšiavimui ruošiamos „šampano“ dėžės. Kara dirba neįtikėtinai greitai. Tarp jos rankų vartosi dėžė, lipni juosta, žirklės ir žymeklis. Foto kamera nespėja sufokusuoti judesio!

Dėžės paliekamos „Article 3 Club“ patalpose. Vairuotojai savanoriai su savo asmeniniais automobiliais dėžes pagal poreikį ir gautas užklausas išvežioja vakarais, po darbo valandų. Kartais kelionės užtrunka, nes reikia pasiekti nuo sostinės nutolusias vietoves.

S.Vaitonio nuotr. / Julia

S.Vaitonio nuotr. / Karine

Publikuota:
Lrt.lt, 2020 m. lapkričio 4 d.

Prie armėnų jūros gyvenantis Edvardas savanoriaujant Lietuvoje atliko neįprastą misiją

Stasys Vaitonis iš Sevano (Armėnija)

Edvardas Ghazaryan

„Vilnius – mėgstamiausias mano miestas. Jis labai švarus ir žalias, jaučiausi ten labai gerai nuo pat pirmos dienos. Nepasiilgstu galbūt tik jūsų lietuviško oro“, – juokiasi Edvardas Ghazaryan. Jis puikiai pažįsta Lietuvą ir yra ją išmaišęs skersai išilgai, nes pagal tarptautinę mainų programą beveik metus praleido savanoriaudamas Vilniuje, SOS vaikų kaime. Edvardas vis dar prisimena nemažai lietuviškų žodžių, nors kai kurie jų – labai ilgi ir sunkiai ištariami!

Bendravimas su naujais ir įdomiais žmonėmis yra tai, ką Edvardas labiausiai mėgsta, todėl net gyvendamas Vilniuje, vaikinas nuomojamame bute priimdavo užsieniečius pagal populiarią tarptautinę apgyvendinimo platformą „Couch Surfing“. Neatsitiktinai grįžęs iš Lietuvos vaikinas įsidarbino viešbutyje Sevano mieste. Tačiau tai buvo daugiau sezoninis darbas, o šie metai dar atnešė ir koronaviruso pandemijos krizę, tad Edvardas galiausiai liko be darbo.

Dabar Edvardas gyvena gimtajame Tsovazard kaime ir padeda ūkį turintiems tėvams. Beje, pirmoji šio kaimo pavadinimo dalis armėniškai reiškia jūrą. Kaip juokiasi patys armėnai, didžiulis, beveik dviejų kilometrų aukštyje tyvuliuojantis kalnų ežeras jiems iš tiesų yra kaip neaprėpiama jūra. Dėl to nemažai gyvenviečių aplink Sevano ežerą turi šakninį žodį „tsov“ – jūra.

Nuo vasaros stovyklų iki tarptautinės savanorystės

Edvardui nedidelio tame pačiame regione esančio Gavaro miesto universitete studijuojant verslo vadybą, vaikino mokslus dengė „Fund For Armenian Relief“ organizacija. Ši organizacija ir pasiūlė Edvardui savanoriauti vasaros stovykloje, tiksliau – būti stovyklos vadovu. Stovykla buvo skirta našlaičiams iš skurdžiau gyvenamų Armėnijos regionų.

Nuo to laiko Edvardas užsikrėtė savanoryste. Savanoriavo vis daugiau ir daugiau, savanorystė jį įtraukė ir nepaleidžia iki šiol. Baigęs studijas vaikinas jautė, kad verslo vadyba, finansai, buhalterija – tai ne jam. „Studijuojant man patiko tik rinkodara, visa kita – ne. Mano reikia kontakto su žmonėmis“, – atvirauja Edvardas.

Edvardo aistra – maisto gaminimas, turbūt paveldėta iš senelio, kuris kadaise turėjo kebabų ir kitokio tradicinio maisto kioską šalia kelio, vingiuojančio palei turistinį Sevano ežerą. Todėl vienu gyvenimo periodu dabar trisdešimtmetis Edvardas išvyko į Jerevaną padirbėti restorane. „Tačiau ir dirbdamas restorane supratau, kad tebūnie maisto gaminimas lieka hobiu, o ne pagrindiniu darbu. Norėjosi kažko kito, ne visą laiką suktis virtuvėje“, – prisimena Edvardas.

Taip vaikino kelyje atsirado tarptautinės savanorystės galimybė ir pasiūlymas savanoriauti ne kur kitur, o Lietuvoje. Edvardą atsirinko net be papildomo interviu, pakako motyvacinio laiško. Tad prieš ketverius metus vaikinas susikrovė daiktus ir išvyko metams į Lietuvą.

„Projekto koordinatorė pasitiko mane oro uoste ir važiuojant per Vilnių iškart pasijutau kaip namuose. Jaučiau, kad tai mano miestas ir man čia patiks. Nežinau, kodėl, bet taip buvo nuo pat pirmos atvykimo akimirkos. Net kažkada iš savo gimtojo kaimo nuvykus gyventi ir dirbti į Jerevaną, Armėnijos sostinėje visai nepatiko, nesijaučiau ten gerai“, – sako Edvardas.

Pagrindinis Edvardo užsiėmimas Vilniuje buvo pagalba SOS vaikų kaimo dienos centro socialiniams darbuotojams. Savanoris padėjo organizuoti laisvalaikio užimtumo veiklas, ekskursijas, pagalbą ruošiant namų darbus ir pan. Edvardas net sugalvojo suorganizuoti improvizuotas maisto ruošimo pamokėles vaikams, panaudojo savo turimus įgūdžius.

Tiesa, pati pradžia nebuvo lengva. „Atrasti ryšį su vaikais, prieiti prie jų niekuomet nėra paprasta. Žinojau tai iš ankstesnių savo patirčių stovyklose. Reikia kantrybės ir laiko. Nemažai vaikų yra iš socialinės rizikos šeimų, nuolat matantys smurtą, susiduriantys su patyčiomis. Todėl kartais jie būna agresyvūs, kartais – atsargūs ir nepasitikintys, kartais puola ginčytis. Tiesiog trūksta komunikavo įgūdžių. Tačiau po mėnesio ar dviejų tapome gerais draugais“, – pasakoja Edvardas. Pamažu neliko nė vieno vaiko, su kuriuo savanoris iš Armėnijos nebūtų atradęs ryšio.

Laikui bėgant Edvardas Vilniuje susirado nedidukę armėnų bendruomenės bažnytėlę, pasislėpusią kiemuose netoli Žaliojo tilto. Vaikino smalsumas ir noras bendrauti leido jam pažinti svetimą šalį ir žmones.

Nauji iššūkiai neleidžia atsikvėpti

Grįžęs iš Lietuvos Edvardas toliau tęsė aktyvią savanorišką veiklą, organizuodavo vasaros stovyklas. Viena iš įdomiausių patirčių jis įvardija tarptautinę kultūrinio pobūdžio stovyklą su partneriais iš Honkongo, kurios metu savanoriai valė ir tvarkė vieną iš istoriniu paveldu turtingos Armėnijos architektūros paminklų – Zvartnots šventyklą.

Dabar, prasidėjus ginkluotam konfliktui Kalnų Karabache, Edvardas susikoncentravo į pagalbą pabėgėliams, netekusiems namų arba priverstiems pasitraukti dėl nuolatinių apšaudymų. Todėl Edvardas gimtajame Tsovazard kaime reguliariai sėda į keleivinį mikroautobusą ir išjuda Jerevano link. Vaikinas fiksuoja pabėgėlių poreikius, padeda rasti būstą, organizuoja maisto tiekimą ir pan.

„Pagalba žmonėms man labai svarbu. Kai savanoriauju, jaučiu duodantis kitiems ir gaunantis pats. Gaudamas paprastą atlygį už darbą tiesiog atlieki paslaugos pardavimą ir daugiau nieko. Žinoma, tai irgi gali pradžiuginti žmogų, kai parduodi gerą prekę, tačiau savanorystė yra tai, ką sunku apibūdinti žodžiais“, – apie savanorystės reikšmę kalba Edvardas.

Išsikalbėjus su Edvardu, puikiai angliškai ir rusiškai kalbantis jaunas vyras prasitaria, kad norėtų dirbti socialinį darbą ir jau bandė ieškoti darbo šioje srityje. Tačiau tam reikia papildomos profesinės kvalifikacijos. „Kai stojau į universitetą, nebuvo daug alternatyvų. Verslo vadyba, ekonomika tuomet buvo madingi dalykai, kuriuos visi rinkosi“, – sako Edvardas, neatmetantis, kad vėl teks pasinerti į mokslus, šįkart – socialinio darbo.

Kaip sako Edvardas, savanorystė daugeliui jaunų armėnų nėra įprastas dalykas. Jis mano, kad tam tikras vertybes suformuoja aplinka – šeima, bendruomenė, mokykla. „Kita vertus, mano tėvai irgi kartais paburba, kad geriau susirasčiau apmokamą darbą, o ne savanoriaučiau. Tačiau man savanorystė tai tam tikras saviraiškos būdas, kitoks pasaulio pažinimas, tam tikros misijos įgyvendinimas“, – kalba Edvardas.

Mamos jaunystės laikų susirašinėjimo draugės paieškos

Prieš atvykdamas į Lietuvą Edvardas turėjo dar vieną neįprastą, bet ne mažiau svarbią šeimyninę misiją: surasti savo mamos jaunystės laikų susirašinėjimo draugę! Tai buvo vienas iš kabliukų siekiant įtikinti tėvus, kad kelionė į Lietuvą nėra tuščias laiko švaistymas.

„Pamenu iš ankstyvos vaikystės, kaip mama vis rodydavo senus laiškus, atvirukus ir nuotraukas, gautas iš Lietuvos. Pasakiau jai: būdamas Lietuvoje surasiu tą moterį, su kuria kažkada susirašinėjai!“, – apie netikėtu kampu pasisukusią savo kelionės dalį pasakoja Edvardas.

Feisbuke jis susirado Sidabravo, miestelio Radviliškio rajone, bendruomenės grupę. Viena mergina netrukus atrašė Edvardui žinanti minėtą moterį, nes ši mokėsi mokykloje kartu su jos giminaičiu. Taip Edvardas rado mamos susirašinėjimo draugę, nors ji buvo pasikeitusi pavardę ir persikėlusi į Šeduvą, kitą miestelį visai netoliese.

Jiedu pradėjo susirašinėti socialiniuose tinkluose. Edvardas persiuntė keletą perfotografuotų senų nuotraukų ir atviručių. Galiausiai Edvardas aplankė mokytoja dirbančią lietuvę ir nepaprastai ją pradžiugino. Vaikino atkaklumas – neįtikėtinas: keliaudamas autobusu iš Talino stabtelėjo Panevėžyje, susirado kitą autobusą, vykstantį į Šeduvą, ten jį pasitiko moters vyras. Be abejo, Edvardo jau laukė garuojantys pietūs, svetingi lietuviai surengė ekskursiją po savo kraštą.

Prieš trisdešimt metų užsimezgusi draugystė atsinaujino. Lietuviai pažadėjo vieną dieną būtinai aplankyti Armėniją ir Edvardo šeimą. Šiais metais kaip tik turėjo būti atidarytas naujas skrydis tarp Vilniaus ir Jerevano, tačiau koronaviruso krizė turizmo plėtros planus pristabdė. Tačiau Edvardas savo pasiekė: tarptautinė savanorystė padėjo atnaujinti ir savanorio mamos senų laikų draugystę.

“Vilnius – mėgstamiausias mano miestas.”

Lietuviška dokumentika: apie ką svajoja Nepalas

Šaltinis: Vystomojo bendradarbiavimo platforma

Publikuota: 15min.lt, 2020 spalio 6 d.

Š. Mikulskio nuotr. / Filmo kūrimas Nepale

Kas obliuoja lentas, kas dirba laukuose. Kas traukia dūmą, kas kerpa vaikui plaukus, kas mūrija sienas naujam namui. Kas šoka, kas balsuoja rinkimuose, kas mosuoja vėliavomis. Kas tariasi, kaip iš griovio ištraukti ten įvirtusį traktorių. Natūraliais aplinkos garsais aidintys kadrai, už kurių nėra visažinio pasakotojo balso – tik patys Nepalo žmonės savo kasdienybėje. Ekrane vyksta įprastas gyvenimas, o jame, kaip ir bet kur kitur pasaulyje – žmonių dramos, džiaugsmai ir godos.

Kaip gyvenime, taip ir kūryboje – ne viskas vyksta taip, kaip suplanuota. Dar iki kelionės į Nepalą Šarūnas Vilniuje turėjo pasirašęs būsimo savo filmo scenarijaus eskizą. Filmas turėjo vadintis „Nepalo ratas“ ir pasakoti istoriją per atskirus personažus, atkartojant žmogaus (ar apskritai bet kokios gyvybės formos) gyvenimo ciklą, nuo gimimo iki brandos ir mirties – kremuotų palaikų pelenų išbarstymo į upę.

Tačiau filmas gimė kitaip ir kitoks. Šarūnas pasakoja, kad atvykus į Nepalą bendradarbiaujant su Nepalo savanorių organizacija „Volunteers Initiative Nepal“ ir susipažinus su žmonėmis, su kuriais ši dirba ir kuriems padeda, tapo aišku, kad papasakoti reikia būtent jų istorijas.

„Aruno istorija sudėtinga: jaunas vyras gyvena su transplantuotu inkstu, spėjusiu pagauti infekciją. Kitas inkstas beveik neveikia, tačiau antrai organo transplantacijos operacijai nėra pinigų, – apie vieną pagrindinių savo filmo herojų pasakoja Šarūnas. – Šeimos namas visiškai sugriautas per žemės drebėjimą, jie glaudžiasi pašiūrėje. Vyro gyvybė kabo ant plauko, jis turi nuolat važinėti į sostinę Katmandu tikrintis inkstų būklę, pirktis vaistus. Savanoriai stato jo šeimai naują namuką, Aruno vaikai dainuodami šluoja betonines grindis ir vyras yra kupinas vilties išgyventi.“

2015 m. balandį Nepalą ištiko 7.8 balo stiprumo žemės drebėjimas, kurio metu žuvo apie 9 tūkst. žmonių, sugriauti ištisi kaimai, suniokota infrastruktūra, vietos verslai ir tų metų derlius. Rimti atstatymo darbai prasidėjo tik praėjus beveik metams po nelaimės, daugelis nukentėjusiųjų buvo priversti ilgą laiką gyventi laikinose pašiūrėse. Kai kurie, tokie kaip Aruno šeima – iki šiol.

Kita filmo herojė, mergaitė iš dalitų kastos, gyvena tradicinėje šeimoje Okhaldhungos provincijoje. Jos vardas Sang Karmarkar ir savo istoriją priešais kamerą ji pasakoja laikraščiais apklijuotame kambaryje – laikraščiais, kuriuos ji užsibrėžusi išmokti perskaityti. Tačiau šeima nenori jos leisti į mokyklą, kuri šiame kaime yra tik berniukams prieinama privilegija; net ir mergaitės mama yra nusiteikusi prieš dukros norą išmokti skaityti. Tačiau Sang nenusileidžia ir pinigų savo mokslams užsidirba laukuose pjaudama soras. „Ji nori mokytis, tapti išsilavinusiu žmogumi ir turėti daugiau sprendimo galios kuriant savo gyvenimą“, – sako Šarūnas.

2011 m. Nepalo gyventojų surašymo duomenimis, šalyje gyvena maždaug 1.8 mln. žemiausia laikomai – dalitų kastai priklausančių moterų (iš viso Nepale yra apie 30 milijonų žmonių). Vadinamos „neliečiamosiomis“, jos yra diskriminuojamos socialiai, ekonomiškai, politiškai ir kultūriškai. „Moterys dalitės yra Nepalo kastos, lyčių ir klasės hierarchijos apačioje, – rašoma Feministinės dalitų organizacijos ir Tarptautinio dalitų solidarumo tinklo parengtoje ataskaitoje. – Jos yra „dvigubai dalitės“, nes ant jų krinta diskriminacijos ir lyties, ir kastos pagrindu našta. Kaip skurdžiausios socialinės klasės narės, jos patiria didžiausią nepriteklių, prie kurio prisideda smurtas, seksualinė prievarta ir pažeminimas.“

Kaip ir Sang, sprendimo galios savo gyvenime siekia ir Bimala Charmakar. Ištekėjusi aštuoniolikos – verčiama savo brolio ir jo žmonos – ir pirmąją dukrą pagimdžiusi būdama dvidešimties, Bimala be užuolankų, nesidrovėdama, atvirai žvelgia į kamerą ir taria: „Jeigu nori sužinoti apie mano sunkumus, galiu tau papasakoti.“

Ar šios istorijos yra ypatingos, ar bendrais bruožais atspindi realią Nepalo situaciją? „Pasirinkau tai, kas mane išties sujaudino, – sako Šarūnas. – Man jos yra ypatingos.“

Kaip Nepalo žmonės sutiko tave su kamera?

Taip, kaip sutinka žmones su kamera – smalsiai ir įtariai. Pirmas porą dienų tik gerdavau arbatą ir kalbėdavausi arba tylėdavau su būsimais filmo personažais. Pasitikėjimas atsirado po truputį, vis labiau gilinantis į žmogaus gyvenimą, padedant jiems.

Kas buvo įdomiausia ir kas – sunkiausia filmuojant?

Š. Mikulskio nuotr. / Filmo kūrimas Nepale

Filmuojant gauni progą atsidurti ten, kur retas užklystų. Kalbu ne apie kokias egzotiškas vietas ir papročius, kurių turistams ten nestinga, o apie paprastą, kasdienį vietinių žmonių gyvenimą, jo užkulisius. Tai buvo unikali galimybė mėnesį pagyventi kaip paprastam nepaliečiui, vietinių žmonių šeimoje, pajusti kitokį gyvenimo tempą, tiesiog ten būti.

Sunkiausia turbūt buvo atstumai. Vietovės kalnuose yra labai apgaulingos. Vizualiai atrodo, kad nueiti iki reikiamo kaimelio užtruks kokį pusvalandį. Bet ne, tai užima pusę dienos, nes su motociklu visur taip pat neprivažiuosi ir dar paaiškėja, kad reikiamo žmogaus tuo metu ten nėra... Dar pusdienis grįžimui. Taip pat sunku kalbinti žmones, nesuprantant vietinės kalbos. Man regis, dažnai vertėjas versdamas stipriai pridėdavo nuo savęs.

Kokį Nepalą pamatei tu, kaip užsienietis savanoris?

Kartais pagaunu save, kad mintyse vėl sėdžiu tame mažame kaimelyje Himalajų pašonėje, gaubiamas mirguliuojančio oro, užuodžiu vietinius kvapus, girdžiu tolumoje kažką šūkaujant „babuuu“, cikadas, paukščius, buivolų bliovimą. Tai yra mano sugertas mielas emocinis turinys, savotiška vidinė oazė. Nepalas, nepaisant gamtos ir kultūros paveldo grožio – itin skurdi šalis, stipriai nukentėjusi nuo žemės drebėjimo, didelės valdžios korupcijos, praūžusio pilietinio karo, smarkiai veikiama ribojančios kastų tradicijos. Žmonės pavargę, nori geresnių gyvenimo sąlygų. Tuo naudojasi kinai, siūlydami savo paslaugas statant šalies infrastruktūrą ir... ideologiją. Šalyje neišvengiamai bręsta permainos – tik norėtųsi, kad jos būtų geros.

Pasidalink šioje kelionėje tau įstrigusiu susitikimu.

Viename kalnų miestelyje sutikau gydytojų iš Norvegijos porą. Jie Nepale gyvena jau penkiolika metų. Norvegijos vyriausybės subsidijų pagalba kaimelyje įkūrė medicinos centrą, į kurį nemokamai gali atvykti viso regiono žmonės. Vienintelės rimtesnės gydymo įstaigos yra Katmandu, o iš kalnuotų vietovių nuvykti į sostinę labai sudėtinga. Paklausiau jų, kas motyvavo priimti tokį sprendimą. Jie atsakė, kad pagrindinė priežastis – milžiniškas skirtumas tarp vienam gydytojui tenkančių pacientų skaičiaus Norvegijoje ir Nepale. Būtent taip aš ir įsivaizduoju dvasingumo paieškas „egzotiškose“ šalyse. Visa kita skirta tik asmenukėms feisbuke.

Kodėl, tavo nuomone, lietuviams turėtų rūpėti Nepalas ir jo žmonės? Ir apskritai – pasaulis?

Gal ir neturi rūpėti. Lietuvoje taip pat yra daugybė spręstinų problemų, tik jos kitokio mastelio. Man regis, svarbu daryti tai, kas tau pačiam atrodo prasminga ir įdomu. Man ši kelionė leido trumpam pasijusti universalia žmonijos dalele, kuriai nėra svetimų žmonių ir problemų.

Vieta, kur skleidžiasi kultūrinės emocijos arba grojanti ir piešianti Sevano arbatinė, kuria niekas netikėjo

Stasys Vaitonis iš Sevano (Armėnija)

Publikuota: DELFI.lt 2020 m. lapkričio 4 d .

S. Vaitonio nuotr.

Nykiais sovietiniais daugiabučiais apstatytoje gatvėje, vedančioje Sevano ežero link, akį traukia spalvingas namukas su meniškais mediniais akcentais. Tai meno mylėtojų arbatinė, pavadinta „Bohem Studio – Teahouse“. Ši vieta pakeitė miesto spalvas – taip sako to paties pavadinimo Sevano miesto gyventojai. Per trejus metus stilinga ir šarminga arbatinė tapo traukos centru ir kuriančio jaunimo magnetu. Jauni kūrėjai čia gali groti, piešti, tapyti, kurti, parduoti savo rankdarbius. Organizuojami festivaliai, surinktos lėšos investuojamos į socialines veiklas, švietimą ir meninį vaikų ugdymą.

Šios vietos siela – menininkė ir visuomenininkė Gohar Mnatsakanyan. Ruošdama ypatingą Sevano arbatą iš dešimties žolelių Gohar pradeda pasakoti, kaip pagaliau tik vasaros sezonu atgyjančiame mieste atsirado vieta, kur jauku prisėsti visiems, neabejingiems menui ir gerai muzikai, kur negalima rūkyti ir keiktis. Mums gurkšnojant arbatą, toje pačioje erdvėje vyksta pianino pamoka, o priešingame kampe prie kito elektrinio pianino su ausinėmis groja dar viena mergina.

Pati Gohar pagal išsilavinimą yra tapytoja, todėl, pasak jos, tokios vietos poreikis pirmiausia buvo nulemtas noro suburti kitaip mąstančius žmones, kuriems patinka menas, gyva muzika ir jaukūs pašnekesiai prie arbatos. Nors Gohar ir anksčiau turėjo savo pačios studiją, tačiau tikslas buvo sukurti tokią vietą, kuri būtų atvira ne tik draugams, bet ir plačiajai visuomenei.

„Vadinu tai platforma menininkams, kuriems reikia erdvės kurti kultūrą ir ją skleisti visuomenei. Kartu jie čia gali ir parduoti savo kūrinius, meno dirbinius. Tai tarsi galerija, kurioje galima save pristatyti žmonėms, norintiems tą kultūros dalelę įsigyti“, – teigia G. Mnatsakanyan.

Tvyrantis skepticizmas ir noras įrodyti, kad viskas įmanoma

Prieš kelerius metus grupė bendraminčių pradėjo galvoti, kaip sukurti tokią koncepciją, kuri būtų kaip įmanoma tvaresnė, galėtų išsilaikyti ir pan. „Mieste anksčiau veikė kavinė, tačiau į ją daugiau rinkdavosi vietos vaikinai. Jie ten daug rūkydavo, keikdavosi. Merginoms tai nebuvo priimtina, jos nesijautė gerai dūmų pritvindytoje patalpoje. Manau,

kad tokia vieta nėra sveika fizine ir protine prasme“, – įsitikinusi Gohar.

Gohar prisimena, kad su draugais pradėjus galvoti apie savo kavinukės atidarymą, kiti į tai žiūrėjo skeptiškai ir sakė, kad ši koncepcija neprigis, kad Sevano bendruomenė yra pasyvi ir konservatyvi, ką jau kalbėti apie pelną ir išsilaikymą. Dar viena skepticizmo priežastis buvo vieta, kurioje turėjo būti atidaryta kavinė. Aplinkiniai sakė, kad kavinės ir klubai neva turi būti tik gražioje vietoje, ant ežero kranto, o ne kažkur nykiame miegamajame rajone.

Tačiau užsispyrusi Gohar jau turėjo nusižiūrėtą vietą – broliui priklausančias patalpas, kurių niekas nenaudojo. Todėl pačioje pradžioje, nors ir neidealioje vietoje, šis pastatas tiko: nespaudė minty apie nuomą ir papildomas išlaidas. Tiesa, turint galvoje, kad paruošiamieji arbatinės darbai prasidėjo baigiantis vasarai, nerimo būta nemažai. „Viskas prasidėjo rugpjūtį, tada atėjo rugsėjis, o rudeniui įsibėgėjant turistinis sezonas Sevane baigiasi... Žiemą pas mus žvarbu ir šalta, nemažai pinigų suryja mokesčiai už elektrą ir dujas“ – priduria Gohar.

Nors tai nebuvo pagrindinis užsiėmimas, nes Gohar miesto menų mokykloje dėsto tapybą, teko pasiimti atostogų ir pasinerti į buitinius darbus. Po patalpų įrengimo, dizaino ir dekoravimo atėjo metas stoti prie baro. „Supratome, kai tai tik pirmieji metai, pats sunkiausias laikas, todėl negalime nuleisti rankų, turime viską įsukti, atrasti savo lankytoją ir išsilaikyti iki pavasario“, – apie pirmuosius nelengvus socialinio verslo žingsnius atvirai pasakoja Gohar.

Antrieji metai tapo arbatinės šlovės metais. Ši vieta greitai išgarsėjo ir už Sevano ribų. Net šiemet, nuslūgus pirmajai koronaviruso pandemijos bangai, arbatinė veikė vasarą ir rugsėjį, žmonės vėl čia mielai lankėsi ir leido laiką supami jaunųjų vietos menininkų. „Tas skepticizmas man, priešingai, buvo dar didesnis akstinas ir principo reikalas įrodyti, sulaužyti vyraujančius stereotipus“, – tikina Gohar.

Gandas apie „Bohem Studio – Teahouse“ pasklido iki Jerevano ir čia jau du kartus spėjo apsilankyti naujasis Armėnijos ministras pirmininkas Nikolas Pašinianas! Prieš dvejus metus per taikią, aksomine pavadintą revoliuciją atėjęs į valdžią charizmatiškas politikas ypatingai mėgstamas armėnų jaunimo.

Kol neprasidėjo koronoviruso krizė, arbatinėje vykdavo nemažai gyvo garso koncertų. Čia pasirodydavo ne tik vietiniai atlikėjai, tačiau ir svečiai iš Jerevano, Vanadzoro, kitų Armėnijos miestų.

Gohar prisipažįsta niekada nemėgusi įvairių tarptautinių projektų rašymo, ataskaitų rengimo ir pan. Kur kas mieliau jai yra kalbėtis su vietos verslu, norinčiais ir galinčiais prie bendruomenės iniciatyvų prisidėti žmonėmis. Todėl ir pačios arbatinės koncepcija buvo galėjimas išsilaikyti patiems, tam tikras lėšų rinkimas ir pan. Net kasmet Sevane vykstantis tarptautinis muzikos festivalis jau pasiekė tokį lygį, kad per metus gautu pelnu ir surinktomis lėšomis įmanoma jį savarankiškai suorganizuoti.

Finansiškai išsilaikyti padeda įprastos kavinės koncepcija: arbata, užkandžiai, maistas. Tačiau kur kas svarbesnė šios erdvės dalis yra kurti norinčių žmonių priėmimas. Meną mylintys žmonės čia kuria arba mokosi kurti, o kiti tuo pačiu gali mėgautis arbatos puodeliu ar džiovintais vaisiais ir stebėti menininkų kūrybą. Beje, arbatinė leidžia išlaikyti ir

S. Vaitonio nuotr.

Sevano jaunimo klubą, tačiau apie tai truputį vėliau.

Dar vienas Gohar džiuginantis dalykas – tai socialiniai ir mentaliniai pokyčiai, vykstantys nedidelio miesto bendruomenėje. „Dabar pas mus vis dažniau užsuka tie patys vaikinai iš senosios nejaukios kavinės. Ir... jie elgiasi mandagiai, požiūris keičiasi. Vienas vaikinas, kuris čia lankosi itin dažnai, prisipažino, kad ši vieta jam padėjo išmokti etiketo!“, – sukdamasi meniškai įrengtoje arbatinėje tikina Gohar.

Jaunimo klubas tapo miesto atsinaujinimo inkubatoriumi

Iš tiesų, arbatinė buvo atidaryta kito vietos pilietinio sambūrio – Sevano jaunimo klubo – iniciatyva. Tai dar viena atskiros istorijos verta tema, apie kurios pradžią G. Mnatsakanyan vėlgi kalba su šypsena, bylojančia apie kitą nelengvai pasiektą pergalę prieš skeptikus.

Sevano jaunimo klubo ištakos siekia 2008 metus. Kaip sako Gohar, tai buvo laikas, kai savanorystė ir neatlygintinas darbas buvo nesuvokiamas reiškinys. Trys Sevano merginos suko galvas, kaip suorganizuoti kažką, kas atneštų naudos miestui, žmonių gerovei ir bendruomenės formavimui bei savotiškam jos išjudinimui. Gohar ir jos draugės turėjo tam tikros patirties, nes buvo savanoriavusios tarptautinėje „Peace Corps“ (Taikos korpuso – red. past.) vasaros stovykloje, vadovavo savanoriams.

S. Vaitonio nuotr.

S. Vaitonio nuotr.

„Aktyvūs provincijos miesto jaunuoliai neturėjo kur susirinkti ir planuoti veiklų. Visi jie kažką daro vasaromis, organizuoja stovyklas, o žiemą savanorystė ir jaunimo sambūriai pas mus nevykdavo. Todėl tvirtai nusprendėme, kad reikia vietos, kur galėtume fiziškai susirinkti“, – prisimena Gohar.

Drąsios merginos nuėjo į savivaldybę, tiesiai pas merą ir išdėstė savo sumanymą. Tai suveikė. Tiesa, iš pradžių tai buvo tik pilietinė iniciatyva. Ir ši idėja daugelio kitų vėl buvo sutikta gana skeptiškai. Iš pradžių iš jų juokėsi, sakė, kad jaunimas neturi ką veikti ir susirinks tik išgerti arbatos bei paplepėti. Vis dėlto savivaldybė davė patalpas. Merginos naudojosi savo turimais resursais. Viena turėjo renginių organizavimo patirties, antra gerai išmanė darbą kompiuteriu, trečia mokėjo rašyti projektus ir finansinių dalykų. Po metų kitų kritikai užsičiaupė ir buvo oficialiai įregistruotas Sevano jaunimo klubas, kaip atskira nevyriausybinė organizacija. Dabar Sevano jaunimo klubą vienija apie 300 narių bei savanorių.

„Net ir prabėgus jau daugiau nei dešimčiai metų, kai kurie žmonės vis dar nesupranta, kaip mes galime dirbti negaudami atlygio“, – juokasi Gohar. Vieną kartą jai kilo idėja visus atliktus darbus sudėti į trumpą į filmuką ir parodyti, kas yra padaryta. Kai žmonės pamatė, kad per vienerius metus buvo įgyvendinta apie du šimtus įvairių mažų projektų, iniciatyvų ir akcijų, kritikų neliko. Tokie dalykai, kaip nemokami meno užsiėmimai, kalbų mokyklėlės, kultūros paminklų ir monumentų valymas bei atnaujinimas, Sevane nepaliko abejingų. Tai, ko ilgus metus nesugebėjo padaryti miesto valdžia arba per kitus socialinius iššūkius tiesiog neprieidavo rankos, nemokamai padarė Sevano jaunimo klubas.

Gohar juokauja, kad viršūne tapo minėtas N. Pašiniano apsilankymas. „Dabar visi turbūt galvoja, kad aš bet kada galiu paskambinti į vyriausybę ir paprašyti pagalbos arba pasiskųsti vietos valdžios neveiklumu. Žinoma, tai nėra tiesa“, – šypsosi pašnekovė. Tačiau priduria, kad vyriausybė išgirdo jaunimo klubo prašymą ir sutiko prisidėti prie miesto parko atnaujinimo. Prasidėjo koncertų scenos statybos ir infrastruktūros atnaujinimo darbai. Koronavirusas ir konfliktas Kalnų Karabache darbus pristabdė, tačiau Gohar viliasi, kad jau kitais metais tarptautinis muzikos festivalis galės veikti pasikeitusioje žalioje miesto erdvėje.

Sevano jaunimo klubas išsiplėtė. Gaudama finansavimą organizacija išgali sumokėti buhalterijai, padengti kitas išlaidas. Gohar turi savo kabinetą miesto kultūros namuose, už kurį jaunimui dėkinga savivaldybė neprašo mokėti nuomos. Tačiau pagrindinis branduolys – Gohar ir jai artimiausi žmonės – jaunimo klubą vadina ne darbu, o vieta ir erdve, kurioje galima realizuoti savo idėjas.

Gohar gali valandų valandas vardinti pačias įvairiausias veiklas, kurių ėmėsi aktyvus Sevano jaunimas. Pradėję nuo kultūros renginių organizavimo ir neformalaus švietimo iniciatyvų, vėliau savo veiklą išvystė iki regioninio turizmo vystymo ir aplinkos apsaugos klausimų, susijusių su šalia esančio Sevano ežero ekosistema.

Kas trejus metus jaunimo klubas peržiūri savo strategiją, nusistato naujas gaires pagal tai, kas aktualu ir reikalinga miestui ir jo gyventojams. Šiais metais jaunimo klubas daug dėmesio skyrė turizmo vystymo projektams, įrengė žaismingas nuorodas mieste, spausdino keliavimą po regioną skatinančių atvirlaiškių seriją. Žinoma, reaguojant į pastaruosius įvykius, dabar savanoriai organizuoja humanitarinę paramą nukentėjusiems Kalnų Karabache. Kaip tik lankantis Sevane, savanoriai turėjo pradėti organizuotą kepurių, liemenių bei apsauginių veido kaukių mezgimą ir siuvimą.

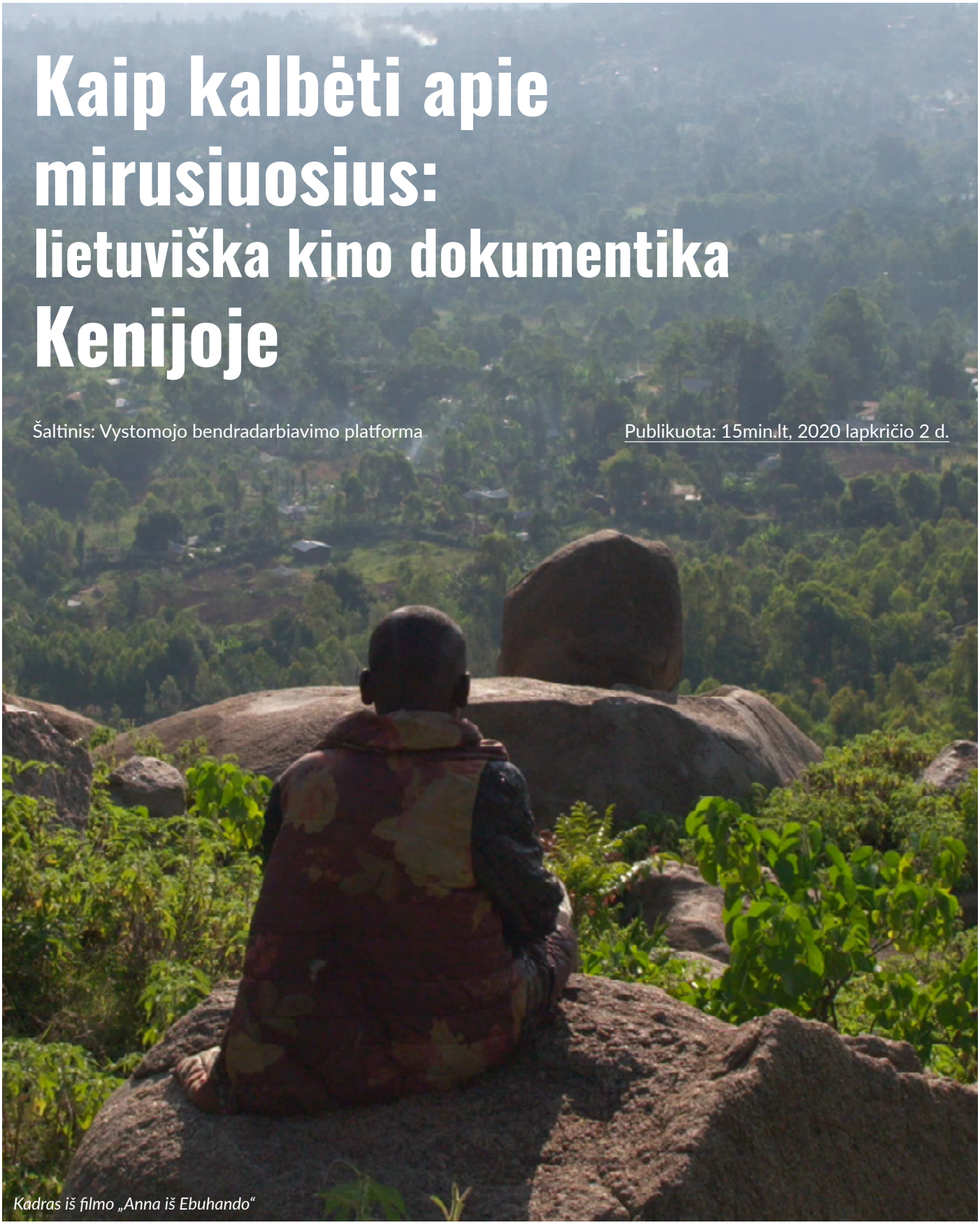

S. Vaitonio nuotr.

Kaip kalbėti apie mirusiuosius: lietuviška kino dokumentika Kenijoje

Šaltinis: Vystomojo bendradarbiavimo platforma

Publikuota: 15min.lt, 2020 lapkričio 2 d.

Kadras iš filmo „Anna iš Ebuhando“

Nuo Ebuhando kalvų vakarų Kenijoje matyti Viktorijos ežeras. Čia gyvenanti Anna Khamasi Omutsani yra našlė – jos vyras vieną dieną tiesiog negrįžo iš darbo. Kitą rytą jo kūnas buvo rastas upelyje ir niekas nežino, nei kaip, nei kodėl jis mirė. Ką apie tai turi pasakyti kaimo senolių taryba, tradiciškai sprendžianti bendruomenėje kylančius nesutarimus ir problemas? Kaip kalbėti apie mirusįjį? Kaip kalbėtis su juo?

Žymaus kino operatoriaus Rimvydo Leipaus naujausias dokumentinis filmas „Anna iš Ebuhando“ dalyvauja šiųmečio kino festivalio „Scanorama“ programoje „Naujasis Baltijos kinas“. Apie mirtį, Keniją ir dokumentiką – pokalbis su filmo kūrėju.

Jūsų naujausias dokumentinis filmas vadinasi „Anna iš Ebuhando“. Kaip atsidūrėte Ebuhande?

Viskas prasidėjo nuo to, kad feisbuke pamačiau vieno Lietuvos režisierių prašymą paskolinti specialų objektyvą filmavimui Nepale. Kaip tik turėjau tokį, kokio jam reikėjo. Susitikęs išsiaiškinau, kad jis – Šarūnas Mikulskis – keliauja kurti dokumentikos su nevyriausybinės organizacijos „Vystomojo bendradarbiavimo platforma“ pagalba. Grįžęs pakvietė mane į savo dokumentinio filmo „Paprastos svajonės“ premjerą. Susidomėjau. Kai organizacija ieškojo dalyvių kitam audiovizualiniam projektui Kenijoje, pateikiau paraišką ir buvau labai džiaugsmingai sutiktas. Taip atsidūriau molinėje trobelėje netoli Viktorijos ežero.

Kadras iš filmo „Anna iš Ebuhando“

Į Ebuhando važiavau kryptingai, nes projektas buvo vykdomas bendradarbiaujant su vietine NVO „Kipepeo“. Visada galėjau į juos atsiremti ir paprašyti, ko man trūksta, ar ko nežinau. Jų vadovas man vertėjavo, padėjo sukontaktuoti su žmonėmis ir nuvažiuoti į filmavimus.

O kaip radote pagrindinę savo heroję Anną ir kodėl nusprendėte papasakoti būtent jos istoriją?

Viskas – per atsitiktinumą. Prieš važiuodamas aš turėjau kitų ketinimų. Beje, kad jei prieš tai nebūčiau praleidęs nemažai laiko Afrikoje, kažin ar būčiau pasiryžęs šiai avantiūrai. Visiškai nepažįstant krašto ir jo situacijos važiuoti mėnesiui filmuoti yra sudėtinga. Bet kadangi esu išvažinėjęs visą Vakarų Afriką ir joje filmavęs, turėjau supratimą, ko galiu tikėtis Kenijoje. Vakarų Afrikoje – Dramblio Kaulo Krante, Ganoje, Burkina Fase, Malyje, Senegale – mačiau daugybę dalykų, kurie man paliko didelį įspūdį ir kuriuos norėčiau nufilmuoti – žmones, jų santykius. Tikėjausi tą patį rasti Kenijoje, tad susimodeliavau keletą situacijų, kad neskrisčiau visiškai plikai, be jokių idėjų – tai pavojinga. Nuo kažko juk reikia pradėti, o laiko filmavimui yra labai mažai – vos mėnuo. Nufilmuoti reportažą per tiek laiko, žinoma, yra įmanoma, bet sukurti labiau apibendrinantį darbą yra sudėtinga.

Su kokiomis idėjomis važiavote?

Viena idėjų, kurias dabar galiu aiškiausiai suformuluoti, rėmėsi pokalbiais su mirusiaisiais, išėjusiais iš šio pasaulio. Žinot, ir pas mus pasikalbama su mirusiu tėvu, mama ar draugais – tai gan įprasta. Bet herojų savo filme įsivaizdavau maždaug dešimties metų vaiką – jis jau pakankamai paaugęs, kad suprastų, ką kalba, bet dar nėra paveiktas socialinių ir religinių įtakų, kurios jam uždėtų kaukę ir leistų tik kartoti tai, ką yra perskaitęs knygoje ar matęs per televizorių. Atvykęs į Ebuhandą pradėjau ieškoti tokių žmonių ir jų istorijų – nesmurtinės mirties atvejų, nes smurtinės yra labai žiaurios. Galima buvo eiti šiuo keliu iki galo, bet tam man būtų prireikę metų, kurių neturėjau. Turėjau mėnesį.

Kadras iš filmo „Anna iš Ebuhando“

Be to, atvykus paaiškėjo, kad vietos žmonės, nors visiškai nebijo mirties ir per laidotuves šoka bei dainuoja, kalbėtis su išėjusiais jiems yra absoliutus tabu – tikima, kad tai prišaukia dvasias. Toks įsitikinimas yra atėjęs iš jų senosios religijos ir nieko su tuo nepadarysi. Tad mano pirminė idėja sugriuvo. Tačiau toliau įnirtingai ieškojau ir befilmuodamas tai, ką mačiau aplinkui – gamtą, laidotuves, kelius – sutikau Anną, kuri man pasirodė mieliausia ir labiausiai manimi pasitikinti. Nutariau ją filmuoti net ir suprasdamas, kad neįvykdysiu to, ką buvau sugalvojęs. Pasirinkau kitą planą – parodyti Anną, jos santykį su bendruomene, su gamta, su kaimo senolių taryba ir taip prasklaidyti mūsuose tvyrantį rūką apie Afrikos žmones. Juk dažnai sutinkamas stereotipinis požiūris į Afriką, neva jie visi nusikaltėliai, tinginiai ir esą nori tik vieno – pinigų. Na, pinigų visiems reikia. Bet juk žmonės Afrikoje vadovaujasi lygiai tokiomis pačiomis vertybėmis kaip ir mes – būtent tai ir norėjau parodyti.

O kodėl norėjote nagrinėti mirties temą?

Afrika ir mirtis nuo pat vaikystės mus lydi kaip sinonimai. Jie yra visur – filmuose, knygose apie Afriką... Nesu tikras, kas tai – galbūt tiesiog požiūris,

kad nuo likimo nepabėgsi, kad tavo mirtis yra užprogramuota. Regis, žmonės ten nesisaugo mirties – pavyzdžiui, gatvėse dažnai elgiasi taip, ką mes jau vadintume pavojumi.

Vakariečių atotrūkis, atitolimas nuo mirties nėra labai sveikas, juk mirtis neišvengiama.

Afrika ir mirtis – ji visad šalia. Tie du žodžiai man labai koreliuoja tarpusavyje.

Pagrindinio filmo veikėjo, apie kurį visi kalba – jau nėra tarp mūsų. Tai labai žmogiška istorija, kažkuriuo gyvenimo tarpsniu paliečianti kiekvieną mūsų, kai miršta artimas. Universali situacija mums nepažįstamoje vietovėje – galbūt toks Jūsų sumanymas ir buvo?

Iš dalies taip. Tačiau tokia pati istorija, nufilmuota Lietuvoje, pas mus nesuskambėtų, tik kitur. Vienas iš pagrindinių šio filmo tikslų ir yra šiek tiek prasklaidyti šydą nuo žmonių akių, suteikti kiek kitokios informacijos apie žmones, kurie gyvena, šiuo atveju, Kenijoje.

Anna nuo pat pradžių Jumis pasitikėjo. O kaip Jus sutiko kiti bendruomenės nariai?

Visiškai natūraliai. Tačiau prireikė visokių biurokratinių procedūrų norint filmuoti oficialesnius asmenis. Man labai padėjo vyriausybės atstovė tame rajone Grace, kurią matome ir filme. Žmonės iš „Kipepeo“ man ją nurodė kaip asmenį, su kuria galima kalbėtis apie mirusiuosius, tačiau taip neįvyko. Matyt, suveikė baimė, kad ką nors „ne tą“ nufilmuosiu. Užtat ji gerai sutaria su bendruomenės senolių taryba ir juos įspėjo, kad atvažiuosiu filmuoti, jie pasipuošė ir labai mielai filmavosi savo susirinkimo metu. Manau, jei būčiau tarp jų pusę metų gyvenęs, būtų visai kitaip: mano filmas būtų tapęs pilnametražiu ir gvildenamos temos sudarytų pilnesnį vaizdą.

Esate filmavęs ir Afrikoje, ir Pietų Amerikoje. Kuo dokumentikos kūrimas kitur, svetur skiriasi nuo dokumentikos kūrimo Lietuvoje?

Pirmiausia skiriasi tai, kas iš pirmo žvilgsnio patraukia akį. Tai gali būti visiškai nereikšminga. Reikia neapsigauti: dalykai, kurie vietiniams žmonėms yra absoliučiai įprasti, man, pavyzdžiui, gali rėžti akį, kol nesi apsipratęs. Ir jie gali pasirodyti labai labai svarbūs, nors iš tikro yra bereikšmiai. Taip pat yra dalykų, kurie universaliai svarbūs visur – ir Lietuvoje, ir Afrikoje, ir Amerikoje, ir bet kur kitur. Paviršius gali būti

Kadras iš filmo „Anna iš Ebuhando“

labai apgaulingas – koks nors gamtos grožis, žmonės juoda oda, indėnų plunksnos iš pirmo žvilgsnio atvykėlį gali labai žavėti, bet visa tai yra tik paviršius. Tikrieji dalykai yra žmogaus akyse, veiksmuose ir kalboje. Ir taip yra visur. Tad pirmąkart atvažiavus yra labai sunku susigaudyti. Galbūt tai priklauso ir nuo kūrėjo asmeninių savybių bei akiračio. Patekus į vietovę pirmą kartą, būtina apsiprasti ir atmesti tai, kas nesvarbu – bet tam reikia laiko. Kadangi Afrikoje jau esu buvęs, man užteko poros dienų, kad grįžčiau į tą būseną.

Lietuvos žiniasklaidoje vis pasirodo turistinių kliedesių apie „neatrastą egzotišką šalį Afriką“. Kaip Jūs, kurdamas dokumentiką ir ieškodamas bendražmogiškų, gilesnių istorijų, vertinate tokias paviršines, stereotipų kupinas publikacijas?

Per daug dėl to nesijaudinu, nes žiniasklaida daug ką neteisingo rašo. Ji iš visko sugeba padaryti feiką, net ir paprasčiausių žinių. Dažnai ir užsienio straipsniai išverčiami taip, kad pasikeičia jų prasmė. Akivaizdu: prastai išversta, parašyta nesąmonė. Nuslysti paviršiumi yra bendra žiniasklaidos tendencija, todėl per daug dėl tų stereotipinių tekstų nepergyvenu. Vieni turi daug pinigų, kiti turi daug pinigų, bet dar ir į Afriką nuvažiuoja ir ten ką nors pamato...

Arba už pinigus nušauna dramblį...

Pabūna afrikiečių kaime, kuriame greičiausiai žmonės specialiai turistams už pinigus dirba...

Save vaidina...

Taip, cirką surengia.

Dokumentika tampa tarsi atsvara masinės žiniasklaidos tuštumui, tik bėda, kad jos auditorija žymiai mažesnė.

Taip, dokumentika yra labai svarbi. Tik kad ji šiais laikais dažnai tampa nesuprasi kuo. Tikrai geros, kokybiškos dokumentikos taip pat yra daug, tik ji sunkiau pasiekiama. O didžiuosiuose internetiniuose kanaluose, tokiuose kaip „Netflix“ ar „Amazon“, dauguma dokumentika vadinamų kūrinių yra komerciniai projektai.

Pirmąjį savo dokumentinį filmą sukūrėte 1993 m., tai buvo Užupio „Baltojo laiko keleiviai“. Kaip per tiek laiko kito Jūsų paties supratimas apie dokumentiką?

Keitėsi mano supratimas ne apie pačią dokumentiką, o apie režisūrą. Nufilmavus „Baltojo laiko keleivius“, kurį laiką dokumentikos tiesiog purčiausi. „Keleiviai“ man buvo didžiulė kančia, nes tuo metu tik atradinėjau režisieriaus darbą. Dirbau vienas ir buvo sunku, mano prisiminimai iš to filmavimo yra tikrai ne kokie. Tačiau, matyt, įgavau kvalifikacijos, nes šį kartą elgiausi daug racionaliau, sugebėjau suplanuoti ir viską nufilmuoti net ir būdamas vienas. Ir pats procesas buvo žymiai malonesnis.

Ar „Anną iš Ebuhando“ irgi vadintumėte poetine dokumentika?

Manau, kad ne. Bet jame yra specifinių momentų, kurie galėtų būti pavadinti lietuviška poetine dokumentika.

Kine, literatūroje, tapyboje ir kituose menuose kūrėjo siunčiamą žinutę žiūrovai, skaitytojai gali interpretuoti visai kitaip. Sakoma, kad autoriui derėtų leisti savo kūriniui gyventi. Vis dėlto, kokią žinutę norėtumėt, kad žmonės parsineštų iš Jūsų filmo seanso?

Pagrindinė mano žinutė yra ta, kad mes visi turime tas pačias vertybes. Jeigu kas nors iš žiūrovų, mačiusių šį mano filmą, bent truputį pakeis savo nuomonę apie Afriką, tai jau bus didelis žingsnis pirmyn. Jeigu žmonės pamatys, kad Kenijoje žmonės tokie patys kaip mes, bus labai gerai. Arba pajaus, ar bent jau įtars, kad taip gali būti.